

OČUVANJE KULTURNE I POVIJESNE BAŠTINE

Svečano otvorene konzervirane ruševine pavlinskog samostana sv. Petra

Tekst: Marija Glavaš ■ Foto: Oliver Vlainić, Natalija Vasić (Hrvatski restauratorski zavod)

Sa svečanog otvaranja. Foto: Natalija Vasić, HRZ

Svečano je bilo 7. rujna na Malom Petrovcu, najvišoj točki Petrove gore, gdje se obilježilo otvorenje konzerviranih ruševina pavlinskog samostana sv. Petra. Danas je taj kulturno-povijesni objekt jedini u potpunosti istražen i kasnosrednjovjekovni pavlinski samostan u Republici Hrvatskoj. Veliki doprinos istraživanju, koje je proveo Hrvatski restauratorski zavod, dale su Hrvatske šume d.o.o. UŠP Karlovac.

Izletnici i planinari koji se upute po Zelenoj stazi koja vodi od Lovačkog doma "Muljava", objekta Hrvatskih šuma d.o.o., i dođu do vrha Malog Petrovca imat će sasvim novu vizuru i novi ugođaj. Dočekat će ih potpuno uređene i konzervirane ruševine pavlinskog samostana iz 14. st. Takvo novo, izmijenjeno lice Petrove gore, rezultat je dugogodišnje odlične suradnje, organizacije i predanog rada Hrvatskih šuma d.o.o. i Hrvatskog restauratorskog zavoda.

Radnici Hrvatskih šuma d.o.o. zaposleni u Upravi šuma Podružnici Karlovac na raščišćavanju prostora oko zidina sustavno su radili u razdoblju od 2005. do 2015. godine, ponekad uz pomoć mehanizacije koju su također stavili u službu projekta. Oko nekoć teško vidljivih i obraslih ostataka kamenih zidina najprije su posjekli šumu, oslobodili ih raslinja, a zatim je uslijedilo dugotrajno raščišćavanje tla. Prostor krase pet informativnih ploča za što su također dijelom zaslužni radnici Hrvatskih šuma d.o.o., točnije Šumarije Krašić iz UŠP Karlovac koji su izradili drvene okvire od kestenova drva. Oliver Vlainić, rukovoditelj Planskog i analitičkog odjela UŠP Karlovac, ustupio je neke od fotografija koje je fotografirao tijekom radova uređivanja prostora.

Hrvatski restauratorski zavod predvođen današnjom v.d. ravnateljicom dr. sc. Tajanom Pleše, konzervatoricom savjetnicom, arheologinjom, vršio je opsežna istraživanja tijekom

kojih su detaljno proučili povijest samostana i način njegove gradnje. Budući da je glavina samostana u početku bila pod zemljom, najprije se pristupilo arheološkim istraživanjima, a tek su krčenjem bili omogućeni konzervatorsko – restauratorski radovi.

Po dovršetku arheoloških istraživanja, čitav je objekt bio snimljen metodom 3D laserskog skeniranja nakon čega je dobiven snimak postojećeg stanja. Zatim je načinjena konzervatorska studija za koju je pozitivno mišljenje dao Konzervatorski odjel u Sisku koji djeluje pod Ministarstvom kulture RH. Provedeni konzervatorsko-restauratorski radovi podrazumijevali su razgradnju dijelova zidne mase, izradu

Zatečeno stanje

Opsežni radovi 2006. godine

ozelenjenih kruna kojima je cilj ublažiti djelovanje atmosferilija na izvorne konzervirane zidove i dr. zahvate, završno s radovima rekonstrukcije zidne mase. Konačni rezultat je jedini u potpunosti istražen kasnosrednjovjekovni pavlinski samostan u Republici Hrvatskoj.

Istražene i prezentirane konzervirane ruševine za javnost su otvorene 7. rujna na prostoru vrha Petrove gore Malom Petrovcu, odnosno na mjestu gdje je nekoć stajao samostan. U ime Hrvatskih šuma d.o.o. UŠP Karlovac prisutnima se obratio Oliver Vlainić. Župan Ivo Žinić govorio je u ime Sisačko-moslavačke županije, a pomoćnik ministra Davor Trupković u ime Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Tijekom obraćanja prisutnima Tajana Pleše, v.d. ravnateljica Hrvatskoga restauratorskog zavoda, istaknula je važnu ulogu Uprave šuma Podružnice Karlovac koja je prepoznala važnost suradnje na projektu istraživanja i revitalizacije, zahvalivši na svojoj ukazanoj pomoći. Svečanosti su prisustvovala i tri redovnika, pripadnika pavlinskog reda iz samostana Kamensko.

Na informativnim pločama postavljenim oko samostana posjetitelji će moći doznati kakvo se kulturno i povijesno blago nalazi pred njima i kakva su burna povijesna događanja praćena smjenama žitelja ove lokacije. U istraživačkom radu koji je o samostanu izradila dr. sc. Tajana Pleše nalaze se još detaljniji povijesni podatci.

Tako doznajemo da je pavlinski samostan sv. Petra na Zlatu, kako su nekoć nazivali Petrovu goru, osnovao otac Grdoš 1303./1304. godine. Red se razvio zahvaljujući naklonosti tada već pokojnog hrvatsko-ugarskog kralja Bele IV. Po prvi put napadnut je i stradava zajedno sa samostanom u Dubici u prvim provalama osmanlijskih posada na pogranična područja 1393. i 1394. godine kada područjem Hrvatske vladaju kraljica Marija i kralj Žigmund. Redovnici se u samostan vraćaju već 1397. godine. Osmanlije ponovo pustoše samostan na Zlatu 1445. (1448.) godine pa su pavlinski redovnici prebjegli svojoj braći u Kamenskom. Ovaj je put samostan ne samo opustošen, nego i spaljen, a u napadu je smrtno stradalo nekoliko redovnika. Brigu o zlatkim posjedima preuzima kamenski prior Mihael koji je 1448. godine za upravitelja postavio Marka Grubešića. Zlati i kamenski posjedi i trajno i zakonski se spajaju 1451. godine što je redovnicima dopustio papa Nikola V., a odluku je potvrdio krbavski biskup Franjo 1458. godine. Stradanje se ponovilo 1545. godine s time da su pavlinski redovnici ovaj put zauvijek napustili samostan na Zlatu.

Ruševine pavlinskog samostana sv. Petar

Samostanski sklop na Zlatu uništen je 1558. godine, kada je Malkoč beg spalio gradove u okolici Petrove gore. Napušteni pavlinski posjed od tada se naziva Petrovac, a preuzima ga knez Tržački koji se uz to obavezuje preuzeti stražu od tri osobe. Vojnike kneza Tržačkog zamijenili su 1573. godine krajišnici predvođeni grofom Auerspergom. Tada je izgrađen čardak za što je dobrim dijelom bila iskorištena zidna struktura lađe crkve sv. Petra. U to je doba to bio jedan od najvećih zidanih čardaka u tome području. Nakon što su se na čardaku četiri godine (1579. – 1583.) izmjenjivale posade čardak je napušten, a 1584. godine je sasvim potpao pod osmanlijsku vlast.

Kasnije je, nakon potpisivanja mirovnog ugovora Svištovskog mira 1791. godine od strane predstavnika Austrije i Osmanlijskog Carstva, počelo naseljavanje pograničnog prostora mahom pravoslavnim stanovništvom. Njihov je zadatak bio održavanje granične straže, a zauzvrat su oslobođeni kmetstva. Područje je obuhvaćalo i Zlati posjed. Zbog toga je treća po redu namjena građevine bila pravoslavni hram Silaska sv. Duha.

O samom samostanu zanimljivi povijesni detalji iz znanstvenog rada dr. sc. Tajane Pleše otkrivaju da je za razliku od drugih pavlinskih samostana koji su građeni paralelno, jedinstven upravo po tome što je građen na brdskom, nepristupačnom terenu. Tako su arhitektonska rješenja bila korištena obzirom na morfologiju terena. Za razliku od samostana sv. Petra na Zlatu, drugi pavlinski samostani građeni su u dolinama rijeka i potoka. Pleše navodi kako je ovo bila važna strateška točka s koje se pruža pogled na sjever do Slovenije, na istok do Moslavine, na jug do sjevernobosanskih planina te na zapad do Velebita. Kako je to doista izgledalo moguće je vidjeti na informativnoj ploči s prikazima 3D modela koji prikazuju samostan na sve četiri strane svijeta. Uz to, izradena su tri tlocrta gdje je na prvom isključivo tlocrt pavlinskog samostana, na drugome je posebno istaknut tlocrt čardaka, a na trećem pravoslavnog hrama.

Šumarskim rječnikom kazano, lokalitet se nalazi na 512 m n. m. i predstavlja najvišu točku Šumarije Gvozd sastavnice UŠP Karlovac, odnosno Gospodarske jedinice Petrova Gora – Bistra. Oko čistine tog 4a odsjeka nalazi se šuma, a stazom koja vodi pored ruševina samostana najprije se stiže do groba kralja Petra Svačića koji je na ovoj gori vojevao još u 11. st. Prema pretpovijesnim i starorimskim nalazima područje je bilo naseljavano i znatno prije.

U svome znanstvenom radu dr. sc. Tajana Pleše ističe kako su istraživanja bila izvršena u vrlo kratkom vremenu isključivo zahvaljujući izuzetnoj suradnji s Hrvatskim šumama d.o.o. koje su pomogle istraživanje i pružile nezamjenjivu logističku i tehničku podršku tijekom radova. Navela je kako za to veliku zahvalnost izražava tadašnjem voditelju UŠP Karlovac Zoranu Sabljariću kao i Oliveru Vlainiću, Ines Paunović, Marinku Matešiću, Davorinu Andrijaševiću, Damiru Kozmaru i Miljenku Turkalju.

Time su Hrvatske šume d.o.o., Uprava šuma Podružnica Karlovac, još jednom dale veliki aktivni doprinos u očuvanju hrvatske kulturno-povijesne baštine. ■